

2050 DE ANI DE LA FĂURIREA PRIMULUI STAT UNITAR ȘI INDEPENDENT DIN ISTORIA ROMÂNILOR: STATUL DAC CONDUS DE REGELE BUREBISTA

Volumul de față al revistei Acta Musei Porolissensis este închinat marelui eveniment politic care va fi sărbătorit de poporul nostru în anul 1980: aniversarea a 2050 de ani de la constituirea statului condus de Burebista, primul stat unitar și independent care a existat pe teritoriul locuit azi de români. Realizarea acestui act politic acum 2050 de ani are o profundă semnificație pentru că, așa cum spune N. Iorga, „este vorba de un popor care prin strămoșii săi are rădăcini de patru ori milenare; aceasta este mândria și aceasta este puterea noastră”. Momentul Burebista i-a adus pe geto-daci în conștiința Europei. Regele dac a creat cel mai puternic stat din afara hotarelor statului roman în Europa și nu este deloc întâmplător că multe dintre popoarele europene își revendică participarea la istoria glorioasă a dacilor.

Departate de a se limita doar la comemorarea momentului istoric ca atare, această manifestare a declanșat o adevărată întrecere în istoriografia noastră, un interes sporit pentru istoria noastră și mai ales pentru momentele cheie, fundamentale, ale acestei istorii.

De aceea studiile din acest volum sînt dedicate exclusiv unuia dintre aspectele importante, fundamentale ale istoriei noastre, formarea poporului român și a limbii sale. Multe din studii sînt legate de zona Sălajului, pentru că populația acestui străvechi teritoriu românesc a contribuit din antichitate la realizarea acestui proces istoric.

Principiul după care am conceput și organizat acest volum și am coordonat studiile pe care le cuprinde este acela izvorît dintr-unul din documentele de bază ale Partidului nostru și anume „Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism”. În program se subliniază că: „O importanță deosebită (pentru istoria poporului român) a avut organizarea statală thraco-dacică în perioada regatului lui Burebista și Decebal. ... Cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie a Imperiului roman... au dus la împletirea celor două civilizații, au determinat o nouă înflorire economică și socială a acestor meleaguri, și-au pus amprenta asupra întregii evoluții ulterioare a societății din acest spațiu geografic”. Aceste fraze sintetizează lapidar întreaga filosofie a procesului istoric petrecut pe meleagurile vechii Dacii.

Am plecat de la ideea că cercetarea și scoaterea pe primul plan a elementelor structurale ale istoriei perioadei de formare a poporului român, pentru un teritoriu dat, limitat de granițe naturale, geografice și istorice cum este Sălajul, poate constitui un aspect al activității generale a istoriografiei românești. Diviziunea materialului din volum corespunde etapelor mari de formare a poporului român; de aceea am împărțit volumul în trei părți care se succed dialectic și care tind să acopere cele trei etape cronologice ale procesului de formare a poporului român. Prima parte este dedicată epocii Daciei libere; cea de a doua se ocupă de provincia Dacia; cea de a treia este închinată epocii postauréliene, pînă la data apariției și menționării primelor formații statale româno-slave în această zonă a țării. Dar studiile nu se limitează exclusiv la teritoriul Sălajului; nu am pierdut din vedere că el este doar o parte a României, așa că în volumul de față și-au găsit loc și studii care abordează probleme importante ale istoriografiei noastre, din epocile amintite, pe baza materialelor semnificative provenind din toată Dacia. Materialul din volumul de față reflectă din plin aceste idei, iar rezultatele corespund intențiilor cu care s-a pornit la drum.

Repertoriul așezărilor și descoperirilor din epoca thraco-dacică, analiza descoperirilor și tezaurilor monetare dace sau de epocă dacică arată că în Sălaj, și în general în nordul Transilvaniei istorice, dacii au constituit începînd cu secolul VI î.e.n. populația de bază. Ei au dezvoltat aici o civilizație proprie, tipică, integrată însă în cea general dacică, fiind o componentă a ei. Așezările lor deschise sau fortificate s-au dezvoltat așa că unele din ele au devenit *davae*, ca de pildă Șimleul Silvaniei, Porolissum, care au concentrat în zona lor o intensă activitate economică și socială, sprijinită de o forță militară corespunzătoare. Apariția și circulația unor monete cu caractere specifice în zona dacilor *napocenses* arată că ei atinseseră un înalt grad de dezvoltare politică, economică și socială. Înaltul nivel de dezvoltare economică și socială a grupurilor de daci din zona Sălajului ca și integrarea lor absolută în cursul general al istoriei economice a Daciei este demonstrat de tezaurul de la Petrindu, primul de acest fel de pe teritoriul Sălajului. Studiile în legătură cu epoca dacică dau încă odată o lovitură vechii afirmații, căzută parțial în desuetudine, că romanii au găsit aici o țară slab locuită cu nivel inferior de civilizație. Dimpotrivă cuceritorii romani veniți aici în anul 106 e.n. găsesc în Dacia o populație numeroasă, posedînd o civilizație proprie, iar aceasta va constitui tot timpul elementul de bază al populației în toată Dacia și cu deosebire din Dacia *Porolissensis*.

Teritoriul patriei noastre mici Sylvania (Sălajul) a fost o zonă de hotar în timpul Imperiului, una din cele mai bine și mai puternic organizate hotare. Organizarea militară, administrația, prezența coloniștilor, apariția și dezvoltarea unor așezări noi, organizarea economică superioară, recrutarea autohtonilor în armată au fost factorii care au determinat transformarea structurii vieții tradiționale dace și schimbarea ei în una de tip roman. Căstrele, armata și recrutarea în unitățile militare au avut aici un rol hotărîtor în procesul de romanizare a dacilor. Aceste influențe și transformări se manifestă nu numai asupra dacilor din cadrul provinciei, ci ele îi afectează și pe

cei din afara ei. Un rol deosebit a jucat vechiul Porolissum, important centru militar și economic, ca factor de difuzare a romanității în afara granițelor provinciei propriu-zise.

Populația dacică s-a integrat în procesul de romanizare, proces fără oprire, cum l-a numit Fr. Engels. Urmele dacilor în epoca romană au fost descoperite în toate castrele din zonă, în așezările civile și chiar în orașe. Materialele dacice au apărut la toate nivelele stratigrafice identificate arheologic, de la cel mai de jos, datînd din epoca cuceririi, pînă la cel mai de sus, datînd din ultimele decenii ale stăpînirii romane. Toate descoperirile arată că dacii au rămas pe locurile lor vechi, așa cum o dovedesc între altele și numele dace ca: Porolissum, Napoca, Potaissa, Samus, constatare esențială pentru problema procesului de formare a poporului român. Cu toată puternica influență romană, cu toată romanizarea, dacii își afirmă viguros prezența în epoca romană. Pe lângă menținerea unor toponime, dezvoltarea unor localități romane pe locul celor dace, și preluarea unor forme de ceramică dacică de către romani sînt dovezi ale prezenței și contribuției dace la procesul de simbioză daco-romană. Termenul de simbioză nu este o expresie fără acoperire, ci o realitate incontestabilă în favoarea căreia se acumulează noi și noi dovezi. Romanizarea a fost un proces care și-a urmat constant și sigur cursul în provincia Dacia. Drumul acestui proces a fost deschis încă înainte de cucerire, datorită excepționalei receptivități a dacilor care au știut să preia forme superioare de cultură materială și spirituală, păstrîndu-și însă identitatea istorică. Cucerirea romană, cu cortegiul ei de transformări profunde, mai ales pe plan economic și social, a dus la cel mai înalt grad toate aspectele acestui proces. Chiar dacă nu cunoaștem în amănunt toate datele și aspectele interne ale procesului de romanizare pentru Dacia (lucru datorat mai ales stadiului încă insuficient al cercetărilor și puținelor publicații) fiecare dintre aceste aspecte este prezent într-o formă sau alta în provincia Dacia, indicînd analogii concludente cu celelalte provincii ale Imperiului roman pentru care stadiul de cercetare este mai avansat.

Că romanizarea a fost un proces firesc și ireversibil ne-o dovedește însăși istoria acestui teritoriu după anul 275 e.n. Lucrările care se referă la această epocă sînt mai puține, dar pentru o anumită perioadă de timp (în special secolul IV e.n.) și pentru anumite probleme ele prezintă o pondere deosebită. Tezaurul de la Gherla și vasul cu inscripție și simboluri creștine de la Moigrad figurează printre cele mai importante dovezi ale continuității daco-romane din istoriografia noastră. Asociate la descoperirile mai vechi, dar mereu mai multe, de monete și obiecte romane din secolul IV e.n., la dovezile de continuitate a așezărilor, a riturilor de înmormîntare și a limbii ca atare, datele noi permit nu numai susținerea ipotezelor istoric valabile existente pînă acum, ci deschid calea unor puncte de vedere noi în aceste probleme. Este acum un fapt cîștigat, incontestabil că viața de tip roman nu s-a oprit în Dacia la 275 e.n. că populația romanizată, latinofonă, a rămas mai departe pe locurile ei de baștină (Moigrad, Gherla, Cluj, Gilău, Buciumi, Bologna, etc.) unde a continuat să locuiască să producă, să facă comerț, să se înmormînteze și, în general, să folosească toate accesoriile vieții de tip roman, uneori în

forme proprii, mai modeste. Se dezvăluie astfel faptul, cu totul nou, că această populație a păstrat o organizare și structură socială de tip roman, ceea ce a făcut ca ea să fie deschisă și accesibilă unor fenomene sociale și spirituale care se manifestă și în cadrul societății din Imperiu, cum a fost creștinismul. Vasul cu inscripție și simboluri creștine de la Moigrad este o dovadă a nașterii și dezvoltării creștinismului daco-roman pe baze proprii și în strânsă legătură cu romanitatea vestică. Că acest lucru a fost o realitate viguroasă în secolul IV e.n. ne-o dovedesc descoperirile mai târzii cu caracter creștin databile în secolul VI e.n. (Moigrad, Dej), care confirmă nu numai o continuitate de populație, ci și menținerea religiei ei. Și dacă muza Klio nu și-a dezvăluit încă toate tainele pentru secolele care au urmat provinciei Dacia, există o justificată speranță că cercetările care vor urma vor aduce tot mai multă lumină pentru această epocă atât de importantă a istoriei noastre.

Trăim un moment de legitimă mândrie când la această sărbătoare a poporului nostru revista *Acta Musei Porolissensis* își aduce contribuția la cunoașterea și lămurirea unor fenomene dintr-o epocă atât de importantă a istoriei noastre.

Ne îndeplinim deasemenea o plăcută îndatorire, când, la încheierea acestor rînduri, aducem mulțumiri Comitetului Județean Sălaj al P.C.R., care a înțeles și sprijinit dorința noastră de a fi prezenți la marea sărbătoare cu contribuții vrednice de importanța ei.

COMITETUL DE REDACȚIE